

İskenderun’da Liseye Dönüştürülen Gemideki Depremzede Öğrencilerin Travma Sonrası Büyüme Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Merve ÇETİN¹, Suat DÖNEN², Recep KAHAN³

1. Öğretmen, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü, mervectinn13@gmail.com. ORCID: 0000-0001-7908-8612

2. Öğretmen, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü, suatdonen@gmail.com. ORCID: 0000-0002-5376-6013

3. Öğretmen, Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü, recepkahan31@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-7481-5320

Gönderilme Tarihi: 10.02.2025 Kabul Tarihi: 30.04.2025 Yayımlanma Tarihi: 31.07.2025

Atıf: Çetin, M., Dönen, S., & Kahan, R. (2025). İskenderun’da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *eBilge*, 1(2), 24-35.

DOI: [10.5281/zenodo.16454944](https://doi.org/10.5281/zenodo.16454944)

Öz

Bu araştırma, İskenderun’da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerini; sınıf düzeyi, cinsiyet ve kayıp-yas yaşama durumu değişkenlerine göre incelemek için yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İskenderun Limanına demirlenmiş Karadeniz Lifeship Raufbey Yaşam Gemisindeki Osman Ötken Anadolu Lisesi’nin 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında 9, 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim gören 258’i kız, 195’i erkek olan 393 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini toplamak için ölçme araçları olarak, ‘Travma Sonrası Büyüme Envanteri’ ve ‘Öğrenci Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Öğrencilerin ölçme araçlarına verdiği yanıtların analiz edilmesinde betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinin; aritmetik ortalaması, en düşük ve en yüksek değerleri, standart sapması, t ve p puanları hesaplanarak sınıf düzeyi, kayıp-yas yaşama durumu ve cinsiyet değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda; sınıf düzeyi, kayıp-yas yaşama durumu ve cinsiyet değişkenlerine göre herhangi bir farklılık olmadan tüm öğrencilerin deprem sonrası travma sonrası büyüme düzeylerinde artış olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Travma sonrası büyüme, Deprem, Lise öğrencileri.

Investigation of Posttraumatic Growth Levels of Earthquake Survivor Students in the Ship Converted to High School in Iskenderun in Terms of Some Variables

Abstract

This research investigates the post-traumatic growth levels of earthquake victims on the ship converted into a high school in Iskenderun; The study was conducted according to grade level, gender and loss-age living situation variables. The study includes 393 high school students, 258 of whom are girls and 195 of whom are boys, in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of Osman Ötken Anatolian High School on the Karadeniz Lifeship Raufbey Life Ship, anchored in the Port of Iskenderun, in the 2023-2024 academic year. Posttraumatic Growth Inventory and Student Information Form were used as tools to collect the pieces of the research. Descriptive statistical methods are applied to analyze the responses to the data instruments. Growth increases following trauma; By calculating non-arithmetic, lowest and highest values, standard deviation, t and p scores, no significant difference was detected according to class levels, loss-age status and gender variables. As a result of the analysis; an increase in post-traumatic growth levels was observed in all regions after the earthquake, without any differences according to grade levels, loss-of-life status and gender variables.

Keywords: Post traumatic growth, Earthquake, High school students.

Giriş

Türkiye'nin Kahramanmaraş ilinin Pazarcık ilçesinde 6 Şubat 2023 günü 7.7 Mw büyüklüğünde ve aynı gün içinde Elbistan ilçesinde 7.6 Mw büyüklüğünde olan depremler; Kahramanmaraş, Hatay, Malatya, Adıyaman, Adana, Şanlıurfa, Osmaniye, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır ve Elâzığ olmak üzere 11 ilde hasara neden olmuştur (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2023). Bu depremler binlerce insanın vefat etmesine, yaralanmasına, yakınlarını kaybetmesine, evsiz kalmasına ve başka şehirlere göç etmesine neden olmuştur (Anadolu Ajansı, 2023c). Deprem gibi zorlayıcı yaşam olaylarının insanlarda oluşturduğu psikolojik ve bedensel tepkiler travmaya neden olabilir. Travmatik olay yaşayan insanlar; korku, üzüntü, güvensizlik, çaresizlik, unutkanlık, dikkatsizlik gibi psikolojik tepkiler verebildiği gibi kalp çarpıntısı, kasılma, baş ağrısı, uykusuzluk gibi bedensel tepkiler de verebilirler (Karabacak Çelik, 2023). Travmatik yaşantıların insanlar üzerinde olumsuz sonuçları olduğu gibi olumlu sonuçları da bulunmaktadır. Travmatik yaşantıların üzerinden biraz zaman geçtikten sonra bireyler, kendilerine ve başkalarına karşı bakış açılarını değiştirebilir, sosyal ilişkilerini gözden geçirebilirler. Hayatın zorluklarıyla baş edebileceğine dair inançları artabilir. Bu zorluklarla baş ederken ailesinden ve çevresindeki diğer insanlardan destek alabileceğinin farkına varabilirler. Dolayısıyla hem kendisine hem de diğer insanlara karşı eskisine göre daha olumlu bir bakış açısı kazanabilirler (Çimen, 2020). Bu gibi durumlar travma sonrası büyüme kavramı ile açıklanmaktadır. Travma sonrası büyüme kavramı; hayatın zorlukları ile mücadele ettikten sonra bireyde oluşan olumlu psikolojik değişimler olarak açıklanmaktadır (Kardaş & Tanhan, 2018). Travma sonrası büyüme; bireyin daha olumlu bir benlik algısına sahip olmasını, diğer insanlarla daha yakın ilişkiler kurmasını, inanç sisteminin gelişmesini, yaşadığı hayatın değerini daha iyi anlamasını ve önceden farkında olmadığı yeni olanaklar keşfetmesini sağlamaktadır (Ezerbolat & Yılmaz Özpolat, 2016).

Ergenlik dönemi, bireylerin fiziksel, cinsel, ahlaki, duygusal ve sosyal yönden değiştiği bir dönemdir. Ergenler, anne babalarının etkisi altından çıkarak bağımsız bir birey olmak için çabalarlar ve kendi kimliklerini bulmaya çalışırlar. Kendilerine “Ben kimim?”, “İleride nasıl bir hayatım olmasını istiyorum?”, “Nelerden hoşlanırım?” gibi sorular sorarak kendilerine uygun mesleği, ilgi alanlarını ve yaşam biçimini belirlemeye çalışırlar (Bahadır, 2002). Kimlik arayışında olan ergenlerin deprem ve kayıp/yas gibi travmatik yaşantılardan etkilenme düzeyleri kimlik edinme çabası açısından önemlidir. Depremi yaşayan lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar ile ilgili alanyazın taraması yapıldığında genellikle lise öğrencilerinin deprem kavramına yönelik algıları, deprem sonrası gelecek kaygısı, travmadan etkilenme ve umutsuzluk düzeyleri ve travma sonrası stres yaşamının travma sonrası büyümeye etkileri üzerine araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Aksoy (2013) depremi yaşayan 9. sınıf öğrencilerinin deprem kavramına yönelik algılarını incelediği çalışmasının sonucunda öğrencilerin deprem ile ilgili toplamda 72 adet metafor kullandığını; %5'inin kıyamet günü, %4'ünün korku, %3'ünün canavar ve beşik ve %2'sinin ölüm ve felaket olarak tanımladıklarını tespit etmiştir. Tanhan

ve Kardaş (2014) Van depremini yaşayan lise öğrencilerinin travmadan etkilenme ve umutsuzluk düzeylerini inceledikleri bir araştırmada travma düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu, öğrencilerin travmadan etkilenme düzeylerinin depremde yakınıni kaybetme durumuna, cinsiyetine ve öğrenim gördüğü lise türüne göre değiştiği sonucuna ulaşmışlardır. Akipek (2023) deprem bölgelerinden Ankara'ya taşınan 16 depremzede lise öğrencisinin gelecek kaygısını incelediği araştırmasının sonucunda deprem sonrasında öğrencilerin büyük çoğunluğunun gelecek kaygısının daha da arttığı, gelecekteki on yıl sonrayı umursamadıkları, ailelerinin yanından ayrılmak istemedikleri sonucuna ulaşmıştır. Wang ve arkadaşları (2024) deprem yaşayan ergenlerde travma sonrası stres belirtileri ile travma sonrası büyüme arasındaki ilişkinin kısa dönemden uzun döneme nasıl değiştiğini boylamsal bir çalışma olarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, deprem sonrası travma sonrası stres belirtilerinin travma sonrası büyümenin üzerindeki kuluçka etkisinin orta döneme kadar devam ettiği gözlenmiş ancak uzun vadede bir tespit yapılamamıştır. Travma sonrası stres belirtilerinin travma sonrası büyümenin üzerindeki baskılayıcı etkisi yalnızca kısa vadede gözlenmiştir. Ayrıca travma sonrası stres belirtilerinin travma sonrası büyümenin üzerindeki etkisinin, travma sonrası büyümenin travma sonrası stres belirtilerinin üzerindeki etkisinden çok daha güçlü olduğu ortaya çıkmıştır.

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremde Hatay ili de büyük hasar almıştır. Bu depremde binası ağır hasar alan Hatay'ın Antakya ilçesindeki Osman Ötken Anadolu lisesi öğrencileri depremde sonra İskenderun'da limana demir atan Karadeniz Lifeship Rauf Bey Gemisinde yatılı olarak öğrenim görmeye başlamışlardır (Anadolu Ajansı, 2023b). Bu öğrenciler hem deprem sürecini yaşamış hem depremde yakınlarını kaybetmiş hem de ailelerinden uzakta gemide öğrenim görmek zorunda kalmıştır. Araştırmada bu zorlayıcı yaşam olaylarını yaşayan öğrencilerde olumlu psikolojik değişim olup olmadığını tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu araştırma, depremi yaşayan lise öğrencilerinin travma sonrası büyüme düzeylerini sınıf düzeyi, cinsiyet ve depremde kayıp/yas yaşama durumu gibi çeşitli değişkenler açısından ele alarak ayrıntılı bir şekilde açıkladığı için sonuçlarının ileride yapılacak depremzede ergenlerle ilgili araştırmalar için önemli bir bilgi kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Bu kapsamda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeyleri nedir?
2. İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

4. İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeyleri kayıp/yas yaşama durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde araştırmaya konu olan durum, geçmişte ya da şu anda var olduğu şekliyle betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2005). Araştırmada bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki değişken bulunmaktadır. Öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi ve depremde kayıp/yas yaşama durumu araştırma modelindeki bağımsız değişkenler iken travma sonrası büyüme düzeyi ise bağımlı değişkendir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İskenderun Limanına demirlenmiş Karadeniz Lifeship Raufbey Yaşam Gemisindeki Osman Ötken Anadolu Lisesinin 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören 393 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Tablo 1.

Çalışma Grubuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	Seçenek	f	(%)
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	181	46,06
	10. Sınıf	89	22,65
	11. Sınıf	76	19,34
	12. Sınıf	47	11,96
Cinsiyet	Kız	235	59,8
	Erkek	158	40,2
Deprem Sonrası Evin Hasar Durumu	Ağır hasarlı	137	34,86
	Az hasarlı	117	29,77
	Yıkık	54	13,74
	Hasarsız	47	11,96
Depremden Sonraki Yaşam Alanı	Orta hasarlı	38	9,67
	Depremden sonra başka bir eve taşındık.	128	32,57
	Depremden önceki yaşadığımız evde yaşamaya devam ettik.	81	20,61
	Konteyner kentte yaşıyoruz.	77	19,59
Kayıp-Yas Yaşama Durumu	Bir süre başka yerde kalıp depremde önceki evimize geri döndük.	71	18,07
	Akrabalarımız ile birlikte yaşıyoruz.	36	9,16
	Hayır, kimseyi kaybetmedim.	123	31,30
	Arkadaşımı kaybettim.	116	29,52
Kayıp-Yas Yaşama Durumu	Yakın akrabalarımı (amca, dayı, teyze vb.) kaybettim.	73	18,57
	Yakın akrabalarımı (amca, dayı, teyze vb.) ve arkadaşımı kaybettim.	49	12,47
	Büyükanne/babamı ve yakın akrabalarımı (amca, dayı, teyze vb.) kaybettim.	12	3,06
	Büyükanne/babamı kaybettim.	10	2,54
Kayıp-Yas Yaşama Durumu	Anne, baba, kardeş dahil çoklu kayıp yaşadım.	10	2,54

Tablo 1’de öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyleri, deprem sonrası evlerinin hasar durumu, deprem sonrası yaşam alanı ve kayıp-yas yaşam durumunu gösteren bilgilere verilmiştir. Anket uygulanan öğrencilerin %60’ı kız, %40’ı erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin %46’sı 9. sınıf, %23’ü 10. sınıf, %19’u 11. sınıf, %12’si ise 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Deprem sonrasında öğrencilerin evleri %35 ağır hasarlı, %30 az hasarlı, %14 yıkık, %12 hasarsız ve %10 orta hasarlı durumdadır. Öğrenciler deprem sonrasında %33 oranında başka bir eve taşındıklarını, %21 oranında daha önceki evlerinde yaşamaya devam ettiklerini, %20 oranında konteyner kentte yaşadıklarını, %18 oranında kısa süre başka bir yerde kalıp depremden önceki evlerine döndüklerini ve %9 oranında akrabaları ile birlikte yaşadıklarını bildirmişlerdir. Öğrencilerin %31’i herhangi bir yakınını kaybetmemiş, %30’u arkadaşını kaybetmiş, %19’u yakın akrabalarını (amca, dayı, teyze vb.) kaybetmiş, %12’si yakın akrabalarını (amca, dayı, teyze vb.) ve arkadaşını kaybetmiş, %3’ü büyükanne/babası ve yakın akrabalarını kaybetmiş, %3’ü büyükanne/babasını kaybetmiş, %3’ü ise anne, baba, kardeş dahil olmak üzere çoklu kayıplar yaşamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Tedeschi ve Calhoun (1996) tarafından geliştirilen ve Dürü (2006) tarafından Türkçeye uyarlanan ‘Travma Sonrası Büyüme Envanteri’ ve araştırmacılar tarafından hazırlanan ‘Öğrenci Bilgi Formu’ kullanılmıştır.

Öğrenci Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan bu formda toplamda beş madde bulunmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyeti gibi kişisel bilgilerinin yanında; yaşadıkları ve depremde herhangi bir yakınını kaybetme durumu gibi deprem süreci ile ilgili bilgileri yer almaktadır.

Travma Sonrası Büyüme Envanteri

Araştırma sürecinde kullanılan ‘Travma Sonrası Büyüme Envanteri’ 21 maddeden oluşmaktadır ve 0 ile 5 arasında derecelendirilmiş 6’lı Likert tipindedir. Ölçeği yanıtlayan katılımcılar ölçekten en düşük 0, en yüksek 105 puan alabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan katılımcının travma sonrası büyüme düzeyinin yüksek olduğunu gösterir. Ölçek; 7 madde ‘başkalarıyla ilişkiler’, 5 madde ‘yeni olanaklar’, 4 madde ‘kişisel dayanıklılık’, 2 madde ‘manevi değişim’ ve 3 madde ‘hayata değer verme’ olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki alt boyutların iç tutarlılık katsayıları; başkalarıyla ilişkiler .74, yeni olanaklar .53, kişisel dayanıklılık .50, manevi değişim .56, hayata değer verme .74 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verilerini toplamak için katılımcı olarak 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Osman Ötken Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Öğrencilere öncelikle araştırmanın içeriği ve ölçme araçlarında yer alan soruların nasıl yanıtlanacağı hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Travma Sonrası Büyüme Envanteri ve Öğrenci Bilgi Formu öğrencilere dağıtılarak öğrencilerin ölçme araçlarını yanıtlaması sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma grubundaki 393 lise öğrencisinden elde edilen veriler SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinin; aritmetik ortalaması, en düşük ve en yüksek değerleri, standart sapması, t ve p puanları hesaplanarak sınıf düzeyi, kayıp-yas yaşama durumu ve cinsiyet değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığı tespit edilmiştir.

Bulgular

Çalışma grubundaki 393 lise öğrencisinin travma sonrası büyüme düzeylerini; cinsiyet, sınıf düzeyi ve kayıp-yas yaşama durumuna göre inceleyen istatistiksel verilere aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir. Öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeyleri; ölçeğin alt boyutları olan 'kişisel dayanıklılık', 'yeni olanaklar', 'başkalarıyla ilişkiler', 'manevi değişim' ve 'hayata değer verme' durumları da dikkate alınarak analiz edilmiştir.

İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerine ait bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Anket Uygulanan Öğrencilerin Travma Sonrası Büyüme Düzeylerine Ait İstatistiksel Veriler

N	Min	Max	Ortalama	Standart Sapma
393	0	91	50.82	17.25

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ankete katılan 393 öğrencinin travma sonrası büyüme düzeyi ortalaması 50.82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeği yanıtlayan katılımcıların ölçekten en düşük 0, en yüksek 105 puan alabildiği göz önünde bulundurulduğunda bu değer, ölçeğin ortasında bir değer olup genel olarak öğrencilerin travma sonrası büyüme deneyimlerinin ortalama düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçekten en düşük puanı alan öğrencinin puanının 0, en yüksek puanı alan öğrencinin puanının 91 ve standart sapmanın 17.25 olması, araştırmaya katılan öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinde geniş bir dağılım olduğunu göstermektedir. Bazı öğrenciler hiç büyüme yaşamazken, bazı öğrencilerin önemli ölçüde büyüme gösterdiği görülmektedir.

İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin sınıf düzeyine göre travma sonrası büyüme düzeyleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Anket Uygulanan Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Travma Sonrası Büyüme Düzeyleri

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	X	S.s.	F	p	Anlamlı fark
Kişisel Dayanıklılık	9. Sınıf	179	2.88	1.14	1.058	.367	
	10. Sınıf	89	2.97	1.15			
	11. Sınıf	76	2.86	1.16			
	12. Sınıf	47	2.60	1.20			
Yeni Olanaklar	9. Sınıf	179	2.39	1.06	3.506	.016*	9 - 10 9 - 12
	10. Sınıf	89	2.00	.98			
	11. Sınıf	76	2.25	1.09			
	12. Sınıf	47	2.00	1.05			
Başkalarıyla İlişkiler	9. Sınıf	179	2.11	1.01	1.113	.344	
	10. Sınıf	89	1.90	.99			
	11. Sınıf	76	1.99	.92			
	12. Sınıf	47	1.93	1.03			
Manevi Değişim	9. Sınıf	179	3.32	1.23	1.932	.124	
	10. Sınıf	89	3.05	1.36			
	11. Sınıf	76	3.27	1.33			
	12. Sınıf	47	2.88	1.36			
Hayata Değer Verme	9. Sınıf	179	2.52	.98	.321	.148	
	10. Sınıf	89	2.41	1.06			
	11. Sınıf	76	2.55	1.05			
	12. Sınıf	47	2.47	.89			

Tablo 3, İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin sınıf düzeyine göre travma sonrası büyüme düzeylerini ortaya koymaktadır. Kişisel dayanıklılık, başkalarıyla ilişkiler, manevi değişim ve hayata değer verme alt boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). Ancak, yeni olanaklar alt boyutunda sınıf düzeyine göre anlamlı fark vardır ($p < .05$). Özellikle 9. sınıf öğrencileri ($X=2.39$) ile 10. ve 12. sınıf öğrencileri ($X=2.00$) arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Bu sonuç, farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin travma sonrası büyüme deneyimlerinde yeni olanaklar keşfetme alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu göstermektedir.

İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin kayıp/yas yaşama durumuna göre travma sonrası büyüme düzeyleri Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4.*Anket Uygulanan Öğrencilerin Kayıp/Yas Yaşama Durumuna Göre Travma Sonrası Büyüme Düzeyleri*

Değişkenler	Kayıp/Yas Yaşama Durumu	N	X	S	t	p
Kimseyi kaybetmedim	Evet	264	2.40	.80	-443	.658
	Hayır	127	2.44	.84		
Yakın akrabamı kaybettim	Evet	253	2.43	.81	.782	.435
	Hayır	138	2.37	.82		
Arkadaşımı kaybettim	Evet	223	2.37	.84	-1.172	.242
	Hayır	168	2.47	.78		

Tablo 4 incelendiğinde liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin kayıp/yas yaşama durumuna göre travma sonrası büyüme düzeylerini üzerinde yapılan istatistiksel analizler, kayıp/yas yaşama durumunun travma sonrası büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır ($p > .05$). Kimseyi kaybetmeyen öğrencilerin travma sonrası büyüme puanı ortalaması 2.40 iken, kayıp yaşayan öğrencilerin puanı ortalama 2.44 olarak bulunmuştur. Yakın akrabalarını kaybeden öğrencilerin travma sonrası büyüme puanı ortalaması 2.43 iken, kayıp yaşamayan öğrencilerin puanı ortalaması 2.37 olarak bulunmuştur. Arkadaşını kaybeden öğrencilerin travma sonrası büyüme puanı ortalaması 2.37 iken, kayıp yaşamayan öğrencilerin puanı ortalama 2.47 olarak bulunmuştur. Her bir boyut için elde edilen t ve p değerleri, büyüme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklar olmadığını açıkça ifade etmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın sonunda İskenderun'da liseye dönüştürülen gemideki depremzede öğrencilerin deprem sonrasında travma sonrası büyüme düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, alanyazında ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Wu ve arkadaşları (2015) Çin'in Wenchuan bölgesinde meydana gelen 7.9 Mw büyüklüğündeki depremten üç buçuk yıl sonra 376 lise öğrencisinin travma sonrası stres bozukluğu ve travma sonrası büyüme düzeylerini incelemek için çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın sonucunda depremten sonra oluşan rahatsız edici olumsuz düşüncelerin travma sonrası stres bozukluğu ve travma sonrası büyüme üzerinde doğrudan etkilerinin olduğunu ve travma sonrası stres bozukluğu ile travma sonrası büyüme arasındaki ilişkinin çok yüksek düzeyde anlamlı olduğunu ve Wenchuan depreminden sağ kurtulan ergenlerde rahatsız edici semptomlara rağmen önemli ölçüde travma sonrası büyüme meydana geldiğini belirtmiştir. Chen ve Wu (2017) Çin'deki Ya'an depreminden etkilenen ergenler ile yaptıkları bir çalışmada da yine benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin büyük bir kısmı deprem nedeniyle hayatlarını tehlikede hissetmiş ve evleri ciddi derecede hasar almıştır. Ergenlerin %76'sının depremi takip eden 8 aylık süreçte hafif düzeyde travma sonrası stres bozukluğu belirtileri ve orta düzeyde travma sonrası

büyüme gösterdiğini, %9'unun ise hafif travma sonrası stres bozukluğu belirtileri ve yüksek düzeyde travma sonrası büyüme gösterdiğini saptamıştır.

Depremde öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinin artmasındaki en önemli nedenlerden biri psikolojik açıdan sağlam olmaları olabilir. Yaşanan zorlu olaylara rağmen kişinin yılmadan başa çıkma yolları bulmaya çalışması ve kendini iyileştirebilmesi psikolojik sağlık kavramı ile açıklanmaktadır. Psikolojik sağlık düzeyi arttıkça travma sonrası büyüme düzeyinin arttığına dair birçok bilimsel araştırma bulunmaktadır. Aksoy (2013), coronavirus pandemi dönemini yaşayan ergenlerin travmatik yaşantıları ile ilgili yaptığı çalışmada psikolojik sağlamlığı yüksek düzeyde olan ergenlerin travma sonrası büyüme düzeylerinin de yüksek olduğu ve daha az travma sonrası stres belirtisi gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Greup ve arkadaşları (2018) Hollanda'da yaptığı bir çalışmada ergen ve genç yetişkin kanser hastalarında sosyal destek, bilişsel başa çıkma, yaşamdan memnuniyet ve fiziksel aktivite gibi etkenlerin psikolojik dayanıklılığı artırarak travma sonrası büyümeye olumlu katkısının olduğunu saptamıştır.

Öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeyleri; sınıf düzeyleri, kayıp-yas yaşama durumu ve cinsiyet değişkenlerine göre incelendiğinde herhangi bir farklılık olmadığı, sadece cinsiyete göre ölçeğin alt boyutlarından kişisel dayanıklılık açısından erkeklerin daha yüksek puan aldığı gözlemlenmiştir. Bu durum deprem sonrasında erkeklerin kızlara göre kişisel dayanıklılığının daha çok arttığını göstermektedir. Bu durumun nedeni toplumsal normlar gereği erkeklere yüklenen cinsiyet rolleri olabilir. Toplumun kalıp yargıları, erkeklerin her zorluğun üstesinden gelebileceğini ve hayat şartları ne olursa hem fiziksel hem de psikolojik açıdan güçlü olması gerektiğini belirtir (Haskan Avcı vd., 2016). Erkeklerin güçlü olduklarını her durumda kanıtlamaları gerekir (Şenol & Kaya, 2018). Araştırma grubumuzda bulunan erkek ergenler de toplumun erkeklere yüklediği cinsiyet rollerinden etkilenerek kişisel olarak dayanıklı olduklarını kanıtlamaya çalışmış olabilirler.

Araştırma sonucunda sınıf düzeyi, kayıp-yas yaşama durumu ve cinsiyet değişkenine göre herhangi bir farklılık olmadan tüm öğrencilerin deprem sonrası travma sonrası büyüme düzeylerinin artmasının nedeni depremin şiddeti olabilir. Araştırmaya konu olan Osman Ötken Anadolu Lisesi'nin bulunduğu Hatay'ın Antakya ilçesi depremden en çok zarar gören bölgelerden biridir (Anadolu Ajansı, 2023a). Çalışma grubundaki öğrencilerin tamamı depremin verdiği zarara maruz kalmıştır. Öğrencilerin bazılarının evi deprem esnasında yıkılmış veya hasar almış, bazıları anne-babasını, kardeşini, yakın akrabalarını veya arkadaşlarını kaybetmiş bazıları ise depremden sonra başka eve taşınmak, konteyner kentte veya akrabaları ile birlikte yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu olayları yaşayan ergenler, zorluklarla mücadele ettikten sonra hayatın zorluklarıyla baş edebileceğine dair inançları artmış ve kendilerinin zannettiklerinden daha güçlü olduğunun farkına varmış olabilirler.

Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına göre, İskenderun'da liseye dönüştürülen gemide öğrenim gören depremzede öğrencilerin travma sonrası büyüme düzeylerinde genel bir artış olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara dayanarak, deprem sonrası ergenlerin psikolojik iyilik hâllerini desteklemek amacıyla okul temelli psikolojik danışma hizmetlerinin güçlendirilmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi önem arz etmektedir. Özellikle rehberlik ve psikolojik danışma servisleri aracılığıyla öğrencilerin yaşadıkları travmatik deneyimleri anlamlandırmalarına, baş etme becerilerini geliştirmelerine ve olumlu psikolojik değişimler kazanmalarına destek olunmalıdır. Araştırmada, erkek öğrencilerin “kişisel dayanıklılık” alt boyutunda kız öğrencilere kıyasla daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin psikolojik süreçler üzerindeki etkisine işaret etmektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet temelli farkındalık çalışmalarına ve kız öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarını artırmaya yönelik destekleyici uygulamalara önem verilmelidir. Ayrıca “yeni olanaklar” alt boyutunda sınıf düzeyine göre anlamlı fark bulunması, özellikle 9. sınıf öğrencilerinin travma sonrası daha fazla gelişim gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, öğrencilerin travma sonrası gelişimlerinin yaş ve gelişim dönemlerine göre değişebileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle, psikososyal müdahalelerin yaş gruplarının gelişimsel özellikleri dikkate alınarak yapılandırılması önerilmektedir. Son olarak, bu araştırmanın verileri belirli bir okul ve örneklem grubuyla sınırlı olduğundan, farklı bölgelerdeki depremzede öğrencilerle benzer çalışmaların yapılması; bu öğrencilere yönelik geliştirilecek müdahale programlarının etkililiğini değerlendirmek açısından da bilimsel temeller sağlayacaktır.

Yazar Katkıları: Birinci ve ikinci yazarın katkı oranı %40, üçüncü yazarın katkı oranı %20'dir.

Etik Beyanı: Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler”e dayalı hiçbir işlem yapmadığımızı beyan ederiz. Aynı zamanda tüm yazarların çalışmaya katkıda bulunduğu, yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını, tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu beyan ederiz.

Etik Kurul İzni: Araştırmanın etik kurul izni İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 05.04.2024 tarih ve E-38510686-050.04-2400023000 sayılı onayı ile alınmıştır.

Kaynakça

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023, Şubat 21). *Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremler hk.-34*. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-34>
- Akipek, A. (2023). Depremzede lise öğrencilerinin gelecek kaygısı. *Social Science Development Journal*, 8(38), 100–110.
- Aksoy, B. (2013). Depremi yaşamış olan 9. sınıf öğrencilerinin 'deprem' kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 5(1), 247–265.
- Anadolu Ajansı. (2023a, Mart 6). *Depremlerin vurduğu Hatay'da en ağır yıkım Antakya'da*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/depremlerin-vurdugu-hatayda-en-agir-yikim-antakyada/2866977>
- Anadolu Ajansı. (2023b, Ekim 2). *Depremzede lise öğrencileri için Rauf Bey gemisinde ilk ders zili çaldı*. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/depremerzede-lise-ogrencileri-icin-rauf-bey-gemisinde-ilk-ders-zili-caldi/2988841>
- Anadolu Ajansı. (2023c, Şubat 6). *Kahramanmaraş'ta 7,7 ile 7,6 ve Gaziantep'te 6,5 ile 6,4 büyüklüğünde deprem*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kahramanmarasta-7-7-ile-7-6-ve-gaziantep-te-6-5-ile-6-4-buyuklugunde-deprem/2807085>
- Bahadır, A. (2002). Ergenlik dönemi kişilik gelişiminde temel kavramlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 57-65.
- Chen, J., & Wu, X. (2017). Post-traumatic stress symptoms and post-traumatic growth among children and adolescents following an earthquake: A latent profile analysis. *Child and Adolescent Mental Health*, 22(1), 23–29.
- Çimen, S. (2020). Öldürmeyen acı güçlendirir mi? Travma sonrası büyüme ve kolektivistik başa çıkma stillerinin ilişkisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3(5), 158–174.
- Dürü, Ç. (2006). *Travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyümenin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve bir model önerisi* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Ezerbolat, M., & Yılmaz Özpolat, A. G. (2016). Travma sonrası büyüme: Travmaya iyi yanından bakmak. *Kriz Dergisi*, 24(1), 20-28.
- Greup, S. R., Kaal, S. E. J., Jansen, R., Manten-Horst, E., Thong, M. S. Y., Van der Graaf, W. T. A., Prins, J. B., & Husson, O. (2018). Post-traumatic growth and resilience in adolescent and young adult cancer patients: An overview. *Journal of Adolescent And Young Adult Oncology*, 7(1), 1–14. <https://doi.org/10.1089/jayao.2017.0040>
- Haskan Avcı, Ö., Koç, M., Bayar, Ö., & Yüce, E. (2016). Türkiye'de erkek olmak: Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları zorluklar. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 115-130. <https://doi.org/10.20304/humanitas.277540>
- Karabacak Çelik, A. (2023). Deprem sonrası travma belirtileri, umut ve iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *TRT Akademi*, 8(18), 574–591.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.

- Kardaş, F., & Tanhan, F. (2018). Van depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin travma sonrası stres, travma sonrası büyüme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1–36.
- Şenol, D., & Kaya, H. E. (2018). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Lisans Yayıncılık.
- Tanhan, F., & Kardaş, F. (2014). Van depremini yaşayan ortaöğretim öğrencilerinin travmadan etkilenme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 102–115.
- Tedeschi, R. G., & Calhoun, L. G. (1996). The posttraumatic growth inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9, 455–471. <https://doi.org/10.1007/BF02103658>
- Wang, W., Li, Y., Yuan, H., & Wu, X. (2024). Interaction between posttraumatic stress symptoms and posttraumatic growth among adolescents who experience an earthquake: A repeated longitudinal study. *Applied psychology. Health and well-being*, 16(2), 615–631. <https://doi.org/10.1111/aphw.12507>
- Wu X, Zhou X, Wu Y and An Y (2015) The role of rumination in posttraumatic stress disorder and posttraumatic growth among adolescents after the wenchuan earthquake. *Front. Psychol.* 6:1335. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01335>